

Голові Разової спеціалізованої вченої ради
б/24 Львівського державного університету
фізичної культури імені Івана Боберського,
д-р наук з фізичного виховання та спорту,
професору Бріскіну Ю.А.

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента
ЮДЕНКО Оксани Вадимівни
на дисертаційну роботу Музики Остапа Федоровича
на тему «ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНЮВАННЯ
ФУНКЦІОНУВАННЯ В СИСТЕМІ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD)
з галузі знань 22 Охорона здоров'я,
за спеціальністю 227 Терапія та реабілітація

Актуальність. Реабілітація військовослужбовців передбачає вирішення низки складних, комплексних проблем, які часто відрізняються від тих, з якими стикається цивільне населення. Характер військових обов'язків, участь у бойових діях та високі фізичні навантаження на військовослужбовців зумовлюють унікальні умови та потреби в реабілітації.

Військовослужбовці є особами, які проходять військову службу видами якої є строкова, за призовом, за контрактом, а також військова служба (навчання) курсантів вищих військових навчальних закладів. У всіх випадках для формування, збереження та вдосконалення знань, навичок і умінь, необхідних для виконання обов'язків, а також під час військової служби військовослужбовці стикаються з величезними фізичними навантаженнями. Також вимоги військового спорядження, такі як використання бронежилетів та бойових комплектів, які можуть важити понад 45 кг, сприяють дефіциту мобільності та підвищують ймовірність виникнення травм. Зазначене вище, поряд із значним ризиком отримати поранення під час ведення бойових дій призводить до великої кількості гострих травм, захворювань та інших станів, які потребують первинної або тривалої фізичної терапії для відновлення та підвищення рівня функціонування.

Законом України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» реабілітація передбачена усім громадянам, що її потребують, зокрема військовослужбовцям та надається фахівцями з реабілітації, у т.ч. фізичними терапевтами. В залежності від потреб і стану здоров'я військовослужбовця, фізична терапія може надаватися на усіх рівнях реабілітаційної допомоги (первинний, вторинний і третинний рівні). Фізична терапія військовослужбовцям надається у закладах охорони здоров'я в системі Міністерства оборони України та закладах охорони здоров'я. У разі

складних травм, поранень чи захворювань, які потребують госпіталізації, фізичної терапії та госпіталізації маршрути пацієнтів-військовослужбовців налагоджені відповідно до потреб.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до теми Зведеного плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2022–2026 рр. 4.5. «Організаційні та теоретико –методичні основи фізичної терапії у профілактиці та реабілітації обмежень функціонування військовослужбовців».

Мета дослідження полягала в обґрунтуванні, розробці та апробації моделі оцінювання функціонування у системі фізичної терапії військовослужбовців, яка досягалася реалізацією відповідних п'яти завдань дослідження.

Об'єктом дослідження здобувач визначив систему фізичної терапії військовослужбовців, а предметом дослідження оголошено зміст та організаційна структура оцінювання функціонування військовослужбовців.

Ступінь наукової обґрунтованості, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження. Отримані результати дослідження мають високий ступінь обґрунтованості, досягнутий відповідністю дизайну дослідження та обраних методів дослідження меті та завданням дисертації, глибоким вивченням доступної наукової, методичної літератури та нормативної документації, достатньою кількістю досліджуваних, які представляли різні категорії військовослужбовців, відповідним і якісним аналізом отриманих фактичних даних. Ступінь наукової обґрунтованості та висновків дисертації, відповідає основним вимогам до дисертацій, поданих на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD).

Дисертаційна робота має типову структуру, викладена на 191 сторінках загального обсягу та складається із вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету і завдання роботи, об'єкт і предмет дослідження, методи дослідження та наукову новизну, впровадження теоретичних та практичних результатів дослідження. Вся робота логічно висвітлює дані дослідження у відповідних 17 таблицях та 3 рисунках. Список використаних джерел містить 169 найменування, з них 148 – іноземні. Тобто за структурою наукових праць вона відповідає вимогам МОН України щодо оформлення наукових праць на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 227 Терапія та реабілітація.

В розділі 1 «Потреби та організація фізичної терапії військовослужбовців» висвітлено: виклики, потреби та переваги реабілітації та фізичної терапії військовослужбовців; особливості системи реабілітаційної допомоги та фізичної терапії військовослужбовцям в Україні; значення біопсихосоціальної парадигми в оцінюванні стану здоров'я та обмеження життєдіяльності; питання функціонування, як незамінного критерію в сфері охорони здоров'я та реабілітації; оцінювання рівня функціонування у процесі фізичної терапії та реабілітації; вплив фізичної терапії на рівень функціонування військовослужбовців. Наш практичний досвід дозволяє

повністю погодитися із думкою автора про те, що «фізична терапія військовослужбовців призводить до зменшення тягаря травм, поранень та захворювань, поліпшення клінічних результатів, зниження витрат на подальші, більш дорогі та інвазивні види медичної допомоги, зменшує розвиток хронічного болю та обмеження життєдіяльності і, в кінцевому підсумку, сприяє підвищенню рівня функціонування, часто збереженню особового складу та збільшенню і збереженню оперативної ефективності».

Методи та організація дослідження. Методологія дисертаційного дослідження ґрунтувалася на сучасних підходах до планування, організації, проведення, аналізу та опису наукових досліджень. Методи емпіричного рівня дослідження, зокрема соціологічні (оцінювання рівня функціонування та обмеження життєдіяльності за опитувальником WHODAS 2.0); рівня якості життя, пов'язаного зі здоров'ям за опитувальником MOS SF-36; рівня клінічних проявів тривоги та депресії за Госпітальною шкалою тривоги та депресії; здатність людини виконувати активності повсякденного життя за Індексом Бартел; впливу хронічного болю в поперек на виконання щоденних завдань за українською версією анкети Індекс неповносправності Освестрі), функціональні (6-хвилинний тест ходьби) дали змогу всебічно охарактеризувати фізичний та психічний стан військовослужбовців та особливості обмеження життєдіяльності. Здобувачем із використанням методів математичної статистики якісно опрацьовані отримані дані дослідження завдяки використанням описової статистики, кореляційного та факторного аналізу, індексу α -Кронбаха; параметричних методів оцінювання статистичних гіпотез.

В розділі 3 «Функціонування військовослужбовців різних категорій» розкрито та охарактеризовано: переклад, крос-культурне адаптування та валідація української версії WHODAS 2.0; оцінено рівень функціонування курсантів вищих військових навчальних закладів та актуальність впровадження фізичної терапії в їх освітній процес; рівень функціонування військовослужбовців у період військової служби та впродовж фізичної терапії після поранення.

В розділі 4 «Модель оцінювання функціонування у системі фізичної терапії військовослужбовців» представлено: загальні принципи оцінювання функціонування; представлено розроблену модель оцінювання функціонування військовослужбовців в системі фізичної терапії; референтні показники та дані мінімально клінічно важливої різниці в оцінюванні функціонування в процесі фізичної терапії військовослужбовців.

Автором представлено шляхи розв'язання науково-прикладної проблеми, пов'язаної із обґрунтуванням та розробленням моделі оцінювання функціонування військовослужбовців, що має істотне значення для удосконалення фізичної терапії військовослужбовців.

Модель оцінювання функціонування та стану здоров'я військовослужбовців у контексті фізичної терапії поєднує складники функціонування (структура, функції організму, активність та участь), стан здоров'я, категорії військовослужбовців, рівні надання допомоги й інструменти обстеження для реалізації диференційованого

підходу до оцінювання. Оцінювання функціонування має на меті скринінг, планування реабілітації й фізичної терапії, контроль ефективності та підготовку до реінтеграції. Для оцінювання використовуються інструменти, зокрема WHODAS 2.0.

В розділі 5 здобувачем здійснено аналіз та узагальнення результатів дослідження.

Підсумовуючи результати дослідження автором перелічено отримані у ході дисертаційної роботи положення наукової новизни, у форматі вперше отриманих, доповнених та таких, що набули подальшого розвитку. Ці положення мають цінність для посилення теоретичного підґрунтя вивчення функціонування в системі реабілітації, так і для удосконалення клінічної практики. Зокрема, уперше обґрунтовано та розроблено організаційно-методичні засади моделі оцінювання функціонування у системі фізичної терапії військовослужбовців, яка передбачає визначену мету з диференціацією підходів до оцінювання відповідно до категорій військовослужбовців і рівнів надання реабілітаційної допомоги, яка ґрунтується на врахуванні біопсихосоціальної концепції здоров'я; уперше запропоновано валідовану українськомовну методика оцінювання функціонування військовослужбовців; уперше визначено рівень функціонування та обмеження життєдіяльності різних категорій українських військовослужбовців (курсантів, військовослужбовців під час військової служби та поранених), що є підґрунтям для аналізу подальших скринінгових досліджень, виявлення потреб у фізичній терапії та реабілітації; визначено референтні значення показника рівня функціонування за опитувальником WHODAS 2.0 для українських військовослужбовців різних категорій, а також значення мінімальна клінічно значущої різниці. Також набули подальшого розвитку відомості щодо рівня травмування курсантів впродовж навчання у військовому вищому навчальному закладі; доповнено дані щодо динаміки функціонування та обмеження життєдіяльності в процесі фізичної терапії осіб із травмами спинного мозку та черепно-мозковими травмами.

Практичне значення роботи полягає у розробленні диференційованого підходу оцінювання функціонування у системі фізичної терапії військовослужбовців, яка передбачає диференційований підхід, а також використання українськомовного нозологічно-неспецифічного інструменту, що може бути впроваджено для різних категорій військовослужбовців та широкого кола пацієнтів; проведенні лінгвістичної й крос-культурної адаптації та валідації опитувальника WHODAS 2.0, розробленого на концептуальній основі Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я, що разом із визначенням референтних значень для результатів опитування поліпшить оцінювання рівня функціонування на різних етапах навчання, служби та реабілітації військовослужбовців, контроль за ефективністю втручання та якістю реабілітації, дасть можливість збору якісних даних щодо функціонування для прийняття управлінських рішень в системі охорони здоров'я.

Результати досліджень автором висвітлено в наукометричних базах Scopus та Web of Science – 3 публікації (дві з яких у журналах рівня Q3), а також 7 наукових працях представлених у міжнародних науково-методичних та практичних конференціях, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації. Узагальнені теоретичні та емпіричні дані отримані впродовж дисертаційного дослідження впроваджені та інструмент оцінювання функціонування впроваджено в клінічну практику КНП «Вінницька обласна клінічна психоневрологічна лікарня ім. акад. О.І. Ющенко» Вінницької обласної ради та у практику роботи відділення відновлювального лікування та реабілітації Військово-медичного клінічного центру західного регіону. Також результати досліджень впроваджено в навчальний процес студентів спеціальності 227 «Терапія та реабілітація» Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського та Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка. Активна позиція у розвитку сфери охорони здоров'я та напрацювання з перекладу та валідації опитувальника World health organisation Disability Assessment Schedule визнані Міністерством охорони здоров'я України, а українську версію опитувальника на запит МОЗ України передано разом із дозволом використання в нормативному полі та ведення медичних записів в електронній системі охорони здоров'я (ЕСОЗ).

У дисертаційній роботі та публікаціях здобувача відсутні порушення академічної доброчесності, фабрикації, фальсифікації.

До дискусійних моментів, які виникають в процесі ознайомлення із науковою роботою здобувача і не применшують наукових результатів роботи можна віднести наступне:

- Доречним було б подати Блок схему програми фізичної терапії із визначенням SMART-цілей, завдань, навантаження у відповідності до кожного із засобів, який використовувався в програмі – на нашу думку це б полегшило б її сприйняття та розуміння фахівцями суміжних спеціальностей;
- Пояснення потребує чому у дисертаційній роботі для оцінювання категорії поранених військовослужбовців на етапі фізичної терапії обрано саме осіб з травмами спинного та головного мозку;
- Для зручнішого користування додатками доречно подавати їх у порядку виникнення посилань у тексті;
- Висновки 1 і 5 можна було б подати лаконічніше;
- У дисертаційній роботі зустрічаються технічні огріхи форматування й оформлення тексту.

Висновок. Дисертаційна робота *Музики Остапа Федоровича* на тему «Диференційований підхід до оцінювання функціонування в системі фізичної терапії військовослужбовців», є завершеним самостійним дослідженням, має наукову новизну в тому, що автором уперше обґрунтовано та розроблено

організаційно-методичні засади моделі оцінювання функціонування у системі фізичної терапії військовослужбовців, яка передбачає визначену мету з диференціацією підходів до оцінювання відповідно до категорій військовослужбовців і рівнів надання реабілітаційної допомоги, яка ґрунтується на врахуванні біо-психо-соціальної концепції здоров'я; запропоновано валідовану українськомовну методику оцінювання функціонування військовослужбовців, яка є надійним і чутливим інструментом для оцінювання і відслідковування рівня обмеження життєдіяльності; визначено рівень функціонування та обмеження життєдіяльності різних категорій українських військовослужбовців, що є підґрунтям для аналізу подальших скринінгових досліджень, виявлення потреб у фізичній терапії та реабілітації; визначено референтні значення показника рівня функціонування за опитувальником WHODAS 2.0 для українських військовослужбовців різних категорій, значення мінімальна клінічно значущої різниці, що сприятиме оцінюванню ефективності фізичної терапії та реабілітації. довготривалому контролю за функціонуванням військовослужбовців та інших категорій населення; це сприяє розширенню довідкових даних для поточної версії WHODAS 2.0. та доповнює прогалину в знаннях про обмеження життєдіяльності військовослужбовців; відповідає вимогам наказу МОУ України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01. 2022 р. № 44 (зі змінами), а її автор (прізвище, ім'я, по батькові) заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії (PhD) з галузі знань 22 Охорона здоров'я, за спеціальністю 227 Терапія та реабілітація.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент
старший науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії
наукового супроводження розроблення нормативів
і стандартів з фізичної підготовки і спорту
науково-дослідного центру проблем фізичного
виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту
навчально-наукового інституту фізичної культури та
спортивно-оздоровчих технологій
Національного університету оборони України

(підпис)
ЮДЕНКО
Оксана Вадимівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

Дата: 15.08.24р. *Згідно з актом*

